

GUIDE TIL KOMMUNIKATION OG SAMARBEJDE MED AUTISTER

Introduktion til personale i social- og sundhedssektoren om autisme og om kommunikation og samarbejde med personer med autisme

I anerkendelse af at der er forskellige præferencer i forhold til “person first” eller “identity first” sprog, anvendes både betegnelsen “autist”, “autistisk menneske” og “menneske/person med autisme” i denne folder.

Folderen er udarbejdet af
Specialområde Autisme, 2023

Generelt	s. 3
Introduktion	s. 4
Kontakt og samspil	s. 5
Kommunikation	s. 7
Konkrete råd til kommunikation og samarbejde	s. 8
Perceptions-/sansemodulationsforstyrrelser	s. 13
Konkrete råd til perceptions-/sansemodulationsforstyrrelser	s. 14
Angst og stress	s. 15
Inddragelse af pårørende og/eller professionelle	s. 15
Eksempel på brev	s. 16
Eksempel på skema til struktureret samtale	s. 17
Til dig med autisme	s. 18

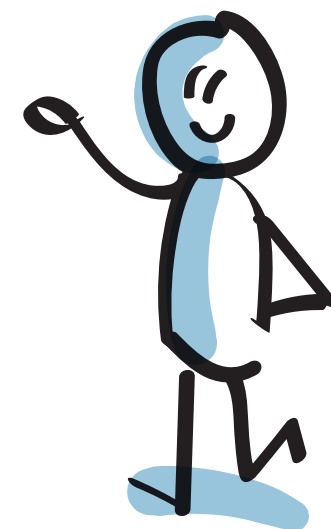
Etableringen af en professionel relation til og med en person med autisme bygger i al væsentlighed på de samme elementer som til alle andre patienter/borgere.

Viden om autisme, nysgerrighed, åbenhed, lydhørhed og empati vil fremme kommunikation og samarbejde og forebygge de oplevelser af mistolkning og misforståelser, som autistiske mennesker kan opleve i mødet med fagprofessionelle, som i nogle situationer kan føre til utilstrækkelig indsats og behandling.

Mennesker med autisme er lige så forskellige som alle andre mennesker. Fælles for autistiske mennesker er, at de har en særlig måde at forstå, kommunikere og interagere med omverdenen på.

I hvilke situationer, det enkelte menneske med autisme føler sig udfordret, varierer med graden og kombinationen af de autistiske træk, det sproglige og det generelle kognitive niveau, antallet af komorbide tilstande - både psykiske og somatiske - og personlighed.

Det er derfor vigtigt, at du tilpasser beskrivelser og anbefalinger i denne folder til din patient/borger.

I samarbejdet med et autistisk menneske kan du opleve en anden social respons, end den du ellers oplever i samarbejdet med samarbejdet med patienter eller klienter.

Den kan give anledning til misforståelser og mistolkninger, som er noget personer med autisme kan opleve i mødet med professionelle.

Men det er netop en anderledes respons, ikke et udtryk for manglende ønske om kontakt og samarbejde.

Du kan møde personer med autisme som umiddelbart er helt opåfaldende socialt, personer med diskrete eller mere markante sociale udfordringer og personer, hvor samspillet opleves formelt eller fraværende.

Eksempler på anden social respons

- En person med autisme kan have det svært med øjenkontakt. Men det betyder ikke, at vedkommende ikke er opmærksom og nærværende.
- En person med autisme kan også have nedsat mimik og brug af gestus, have svært ved at sætte ord på følelser, aflæse og dele følelser, men det betyder ikke, at vedkommende ikke har eller registreret følelser.
- En autist kan have vanskeligheder med at aflæse en situation og kan derfor mod sin vilje fremstå som en person uden situationsfornemmelse.
- En person med autisme kan kamuflere sine udfordringer i det sociale samspil ved at påtage sig en tillært rolle eller ved at maskere sin autisme, f.eks. ved at imitere andres adfærd.

Autistiske mennesker er forskellige i forhold til, hvilke udfordringer de oplever sprogligt og/eller kommunikativt.

Udfordringerne i forhold til det talte sprog og til sprogforståelsen er ikke nødvendigvis ens.

Det betyder, at du kan møde en autist, som enten ikke har noget talesprog eller kun et meget begrænset sprog, men som har en god sprogforståelse.

Du kan også møde en person med autisme, som tilsyneladende har et meget veludviklet talesprog, men som har en begrænset sprogforståelse og dermed begrænset forudsætning for at forstå indholdet af det, du siger.

En mulig konsekvens er, at du kan komme til at overvurdere forståelsen af det, du siger, hos personen med det veludviklede talesprog og at undervurdere sprogforståelsen hos en person med begrænset talesprog.

Mange mennesker med autisme er konkretopfattende og forstår ting bogstaveligt. Personer med autisme kan derfor have vanskeligheder med mere abstrakt sprogbrug. De kan have svært ved at forstå dine intentioner og bagvedliggende tanker og ved at aflæse kropssprog. De kan derfor misforstå det du siger, især hvis det er dobbelttydigt eller forventes forstået ud fra den sproglige sammenhæng.

Du kan som udgangspunkt altid tage det en person med autisme siger for pålydende. Mange autistiske mennesker siger tingene direkte - der ligger som udgangspunkt ikke strategiske eller skjulte hensigter bag det, de siger.

KONKRETE RÅD TIL KOMMUNIKATION OG SAMARBEJDE

Selvom de sociale og sproglige udfordringer er forskellige fra person til person, er der alligevel nogle generelle råd, du kan anvende i kommunikation og samarbejde med et menneske med autisme.

På de følgende sider finder du konkrete råd om kommunikation og samarbejde under overskrifterne:

- Vær undersøgende
- Giv plads til svar
- Vær konkret og nysgerrig
- Overvej alternativ kommunikation
- Vær struktureret
- Overhold tider og aftaler
- Forberedelser og aftaler
- Rund samtalen af på en god måde

Vær undersøgende

Vær undersøgende i forhold til hvad personen med autisme er bekymret for/har brug for og lyt aktivt.

Personer med autisme kan have svært ved at kommunikere symptomer/tanker/følelser. Giv personen tid, ro og plads til at tænke sig om og finde de rette ord.

Hvis ikke det er tilstrækkeligt, så kan du prøve at komme med forslag eller gåt ud fra dit kendskab til vedkommende eller på baggrund af dine egne erfaringer.

Giv plads til svar

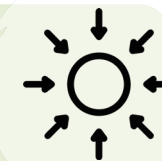

Stil et spørgsmål ad gangen. Afvent svar, inden du stiller et nyt spørgsmål. Mange autistiske mennesker kan have svært ved at overskue flere spørgsmål eller informationer på en gang.

Giv plads og tid til at patienten/borgeren kan svare på dit spørgsmål. Vedkommende kan have latenstid eller behov for tid til at bearbejde spørgsmålet.

Hvis du i den situation stiller et nyt spørgsmål eller gentager spørgsmålet - måske på en lidt anden måde - kan det virke forstyrrende/forvirrende, fordi det i nogle tilfælde vil blive opfattet som et helt nyt spørgsmål og ikke som en støtte.

Vær konkret og nysgerrig

Vær konkret i din kommunikation. Det betyder bl.a., at du helst skal undgå brug af metaforer, ordsprog og billedsprog, medmindre du ved, at personen kender og forstår dem, eller du sikrer dig, at de giver mening for patienten/borgeren.

Tjek forståelsen af det du har sagt. Hvis du er usikker på om din måde at kommunikere på er forståelig for patienten/borgeren, så spørg også direkte og nysgerrigt ind til det.

Hvis du er i tvivl, om du har forstået det personen siger rigtigt, så spørg direkte og nysgerrigt ind til det.

Overvej alternativ kommunikation

Overvej andre kommunikationsveje - som at skrive eller tegne. Du kan understøtte din kommunikation med en tekst, en tegning eller et billede/foto.

Brug den visuelle understøttelse der giver mening for din patient/borger. Det visuelle er med til at gøre kommunikation konkret og til at fastholde informationen og betyder, at patienten/borgeren kan læse informationen igen ved behov. Nonverbal kommunikation er også kommunikation. Den adfærd eller motoriske uro, du observerer, kan være et udtryk for kommunikation. Vær derfor opmærksom på, om der sker en adfærdændring hos personen. Vær nysgerrig og undersøgende i forhold til hvad den ændrede adfærd er et udtryk for; spørg ind til det, hvis du kan.

Vær struktureret

Lav en dagsorden. Hvis der er tale om et planlagt møde, så udarbejd gerne dagsordenen forud for mødet og send den til din patient/borger, gerne med så præcis en beskrivelse af mødested og deltagere som muligt - evt. i form af billeder/fotos.

Hvis ikke det er muligt at udarbejde en dagsorden på forhånd så lav dagsordenen ved mødestart i samarbejde med patienten/borgeren. Det er vigtigt at den udarbejdede dagsorden overholdes.

Tag evt. udgangspunkt i Eksempel på brev på side 17

Overhold tider og aftaler

Det er vigtigt, at der er en klar tidsramme for samtalen og at tidsrammen overholdes. Det betyder ikke, at en tidsramme ikke kan ændres, men det forudsætter en klar aftale herom.

Der kan være behov for en pause undervejs i samtalen/undersøgelsen. Pausen kan enten sættes på dagsordenen eller I kan aftale den ved mødestart, hvor det også afklares om patienten/borgeren selv kan sige til ved behov for en pause eller hvordan du kan se, hvornår behovet opstår. Husk at afsætte god tid, så der er tid til en pause.

Nogle autister kan have svært ved ændringer af dagsorden/aftaler, mens andre godt kan acceptere ændringer, hvis de italesættes og aftales.

Forberedelser og aftaler

Forbered patienten/borgeren på, hvad der skal ske under undersøgelsen/behandlingen og fortæl om de enkelte elementer i undersøgelsen undervejs i forløbet, så patienten er forberedt på, hvad der kommer til at ske.

Lav en aftale om hvordan patienten/borgeren kan gøre opmærksom på, at noget bliver for ubehageligt eller hvordan du kan se det på patienten/borgeren, hvis det er tilfældet.

Aftal evt. hvordan personen kan stoppe/pausere undersøgelsen eller behandlingen, hvis det er praktisk muligt.

Rund samtalen af på en god måde

Aftaler, ordinationer/instruktioner skal som udgangspunkt være meget konkrete og detaljerede. Mange mennesker med autisme har vanskeligheder med rækkefølge og tidsfornemmelse.

Afslut samtalen/undersøgelsen ved at opsummere det, I har talt om og oprids eventuelle aftaler - evt. skriftligt, så patienten/borgeren kan få det med sig.

Tag evt. udgangspunkt i Eksempel på struktureret samtale på side 18

Mange autistiske mennesker har sansemodulations-/perceptionsforstyrrelser.

Alle sanser kan være berørt. Det kan både være tale om hyper- og hyposensitivitet, også i forhold til samme sans.

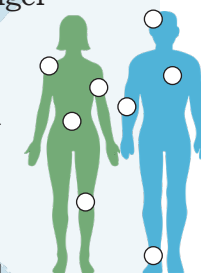
Sansemodulations-/perceptionsforstyrrelser kan få betydning i flere sammenhænge:

De kan være forstyrrende/begrænsende i forhold til samtaler og undersøgelser. Det gælder eksempelvis hypersensibilitet for lys/lyd/berøring eller hypersensibilitet i forhold til smerte.

Perceptionsforstyrrelser kan også betyde at patienten med autisme kan have svært ved at registrere og beskrive udfordringer/symptomer inklusiv smerter.

Det gælder både i forhold til grad, lokalisation og betydning for aktivitet og funktionsniveau. Nogle gange vil adfærdændringer være det primære problem/symptom.

- Vær nysgerrig, giv tid og skab tryghed i situationen.
- Spørg ind til sansemodulationsforstyrrelser, så du kan tage højde for dem, eksempelvis ved at ændre belysning eller reducere støj, som kan forstyrre eller vanskeliggøre samtalen/undersøgelsen. I forhold til berøring er det vigtigt at forklare, hvorfor fysisk undersøgelse er nødvendigt - hvor, hvordan, hvor længe, ligesom det er vigtigt at sige til lige før berøring, så patienten er forberedt og evt. kan sige fra.
- Stil konkrete spørgsmål, evt. med udgangspunkt i visuelle redskaber. Det kan være i form af illustrationer eller skalaer, f.eks. over smerteniveauer. Det er vigtigt, at de anvendte skalaer bliver baseret på borgerens egne erfaringer og gradueringer.
- Registrering af symptomer/behandlingseffekt kan være en udfordring. Du kan støtte registreringen visuelt ved at udarbejde et skema over f.eks. forventet effekt og mulige bivirkninger. Det er vigtigt, at gennemgå skemaet grundigt med klient/patient efter udarbejdelsen, for at sikre forståelsen og for at aftale rammerne for registreringer (antal gange pr. dag eller tidspunkter for registrering).
- Husk at aftale med patient/borger hvem der udfylder skemaet, hvis ikke det er patienten/borgeren selv, der foretager registreringen.

Mange autistiske mennesker er særligt følsomme for belastning og stress og kan have et øget angstberedskab.

Du kan bidrage til at reducere stress og angst og skabe tryghed ved at anerkende dette og ved at møde mennesket med autisme med nysgerrighed, ro, forudsigelighed og struktur. Dette kan eventuelt gøres visuelt i form af en dagsorden eller et program og ved at gennemgå de enkelte elementer undervejs i kontakten/undersøgelsen detaljeret - både i forhold til tidsramme, indhold og forløb.

INDDRAGELSE AF PÅRØRENDE OG/ELLER PROFESSIONELLE

Personer med autisme kan være afhængige af støtte fra ledsagere - pårørende eller fagpersoner - i beskrivelsen af deres symptomer/udfordringer og ved behandling.

Ledsagere vil ofte have et indgående kendskab til de udfordringer patienten/borgeren har og vil både kunne støtte op om kommunikation og bidrage med informationer.

Ledsagere kan også kan være tryghedsskabende/stressreducerende for borgeren/patienten.

Anerkend at patienten/borgeren har valgt at have en ledsagere med, men vær nysgerrig på at afklare og aftale ledsagerens rolle og funktion.

Hold fokus på at dialogen i alle sammenhænge som udgangspunkt er mellem dig og patienten/borgere, med mindre andet eksplicit er efterspurgt af patienten/borgeren selv eller det specifikt er aftalt med afsæt i borgerens forudsætninger.

Hej

Jeg hedder og er (titel).....

Baggrund for møde / undersøgelse

Hvor (adresse og lokale), hvornår og hvor længe

Indhold / dagsorden

Angiv hvor I mødes (f.eks. venturum / ved indgang)

Mulighed for at pårørende eller en anden person kan deltage som støtte.

Mulighed for pause ved behov og hvor personen kan opholde sig i pausen (f.eks. gå udenfor eller blive siddende i lokalet)

Mulighed for kontakt udenfor mødet ved spørgsmål (på mail eller telefonisk)

Med venlig hilsen

.....

Indsæt evt. et foto af dig selv

STRUKTURERET SAMTALE - FORMÅL (HVORFOR?)	
Emne (hvad)	
Sted (hvor)	
Tid (hvornår)	
Forberedelse (hvad skal der ske forud for samtalen)	
Samtalens forløb (hvor, hvornår, hvordan, hvem, hvor længe)	
Plan B (hvad nu hvis...)	
Opsummering af samtalen (hvem gør hvad hvornår)	

Til dig med autisme

Du kan medvirke til samarbejdet ved at fortælle, hvad der er særligt vigtigt for dig, at den professionelle er opmærksom på.

Det kan du f.eks. gøre ved at skrive det her:

For mig er det vigtigt, at du...

I denne pjece kan du læse om nogle af de udfordringer, et autistisk menneske kan opleve ved kontakt til og samarbejde med sundheds-og socialvæsenet og hvordan du, som professionel kan bidrage til at etablere et godt samarbejde.

Pjecen er blevet til på baggrund af beskrivelser fra autistiske mennesker om nogle af de udfordringer de kan møde ved kontakt til og i samarbejde med sundhedsvæsen og socialsektor.

Scan QR-koden for at se mere på www.autismeplatform.dk